

Kunsten at forbedre samfundet?

Under titlen “Det Danmark jeg ikke kan genkende” bad *Politiken* i ugerne op til folketingsvalget i juni 2015 seks danskere om at forholde sig til emnet. Juraprofessor Eva Smith giver i sit interview udtryk for, at Danmark før var et land, hvor man hjalp hinanden og folk i nød og ville deles om velstanden. Men i den senere tid har Danmark udviklet sig til et mere individualistisk og egoistisk samfund. “Før [for en generation siden] var vores kendetegn humanisme”, udtaler Smith (*Politiken* den 16. juni 2015).

Spørgsmålet er, hvad samfundet kan gøre ved det. Er den individualisme og egoisme, som Eva Smith omtaler, en trussel mod den danske velfærdsstat? Hvordan holder samfundet fast i de sociale og menneskelige værdier, der har kendetegnet det velfærdssystem, som man i udlandet lader sig inspirere af? Fokus i dette debatindlæg er kunsten, hvilket gør det nærliggende at stille spørgsmålet: Kan kunsten bidrage til at sikre velfærdsstaten? Kan kunsten redde det danske velfærdssamfund?

I begyndelsen af det 20. århundrede ønskede en række kunstnere at knytte kunsten til samfundet, politisk og socialt. Kunsten skulle være hvermandseje, og den skulle være en del af det offentlige rum. Tendensen var tydelig i Rusland med konstruktivisterne, i Tyskland med Bauhaus og i Holland med De Stijl. Formsproget skulle her bestå

af enkle, geometriske former, som – ifølge kunstnerne – egnede sig til både billedkunst og design, og som blev forstået som universelle og “rene” former. Herhjemme smittede tankerne om kunstens sociale funktion først for alvor af på efterkrigstidens kunstnere. Karakteristisk for disse, hvad enten de arbejdede på den ene eller den anden måde, var en tro på fællesskabet og en tro på, at kunsten spillede en vigtig rolle i at få det til at fungere.

For kunstnere som Robert Jacobsen, Richard Mortensen og medlemmer af Linien II blev arbejdet med det konstruktive formsprog en måde at føre den tidligere generations tanker om kunstens sociale potentiale videre. Opfattelsen var, i sin enkelthed, at man via det konstruktive formsprog i fællesskab kunne præge samfundet i positiv retning med rytme, farve og bevægelse. Kunsten skulle være en del af samfundet, både i det private og især i det offentlige rum, hvor den skulle signalere åbenhed, lighed og fremgang. Kunstnere som Ib Geertsen og Poul Gernes satte deres præg på landets hospitaler, legepladser, gavle og busser med enkle, geometrisk abstrakte former i festlige farver og kombinationer.

Enkelte virksomheder tog den konstruktive kunst til sig, herunder først og fremmest Anglifabrikken i Herning. Fabrikant Aage Damgaard hyrede Paul Gadegaard til at

farvesætte virksomheden pga. Damgaards overbevisning om, at det at skabe gode vilkår og omgivelser for medarbejderne, og dermed øget arbejdsglæde, i sidste ende skabte mere vækst. "Jeg er ikke idealist, jeg er ikke en frit i luften svævende romantiker. Jeg lever ganske realistisk af at lave skjorter, men jeg tror, at det betyder meget for de skjorters kvalitet og kalkulation, hvis mine medarbejdere har så gode vilkår og omgivelser som muligt. Det skal være sådan, at alle fra bydrengen til prokuristen siger *vi*, når vi taler om fabrikken. Sådan burde det være alle steder. Samarbejde skal der til, men det kræver en indsats fra begge parter", udtalte Damgaard til Holger Ellert fra *Produktivitetens Nyt* i 1954. Det var spændende (sociale) tanker, som har sat deres præg på virksomhedspolitikken siden da.

Efterkrigstidens kunstnere gav udtryk for, at samfundet udviklede sig bedst for alle gennem fællesskab, samarbejde og troen på og respekten for hinanden: et system, som bestod af en overordnet struktur (fællesskabet) med plads til det enkelte individ. Målet var en selvforståelse som medlemmer af en harmonisk, men dynamisk samfundsorganisme, hvori de enkelte individuelle dele bevarede deres frihed. Dette skulle medføre et samfund, der brød med de magtstrukturer og hierarkier,

der i kunstnernes øjne var skyld i det 20. århundredes katastrofer i form af totalitære regimer og verdenskrige.

Spørgsmålet er, hvad der er blevet af disse tanker. Er målet om, at man i fællesskab kan skabe en kunst, der kan gøre en forskel, også til stede i kunsten lige nu, og hvordan kommer den til udtryk i nutidens danske samfund?

Med udgangspunkt i bl.a. tidens politiske diskussioner om den danske velfærdsmodels status og fremtid planlægger Fuglsang Kunstmuseum, Esbjerg Kunstmuseum og Randers Kunstmuseum en udstilling, der sætter fokus på den konkrete kunsts sociale projekt. For at aktualisere de historiske værker og ideologier sammenstilles disse med en række danske samtidskunstnere, der arbejder med lignende, men ikke nødvendigvis identiske sociale dimensioner. Kombinationen af efterkrigstidens konkrete kunst og dens ideologiske arvtagere i samtidskunsten vil dermed forsøge at skærpe fokus på, hvad der egentlig menes begrebsmæssigt, når der tales om kunstens sociale dimensioner, hvordan kunstnerne arbejder strategisk og teoretisk med den sociale virkning, deres kunst skal have på publikum, og på, hvorvidt kunsten rent faktisk kan have sådan en virkning.

For kan kunsten redde samfundet, eller er det en utopi?